

MÖVZU 9. PEDAQOCI USTALIĞIN ƏSASLARI

PLAN:

1. Pedaqoji ustalıq anlayışının psixoloji mahiyyəti
2. Pedaqoji ustalığa verilən tələblər

1. Pedaqoji ustalıq müəllimin professional fəaliyyətinin yüksək səviyyədə olması deməkdir. Zahirən bu ən mürəkkəb Pedaqoji məsələlərin müvafiq fəaliyyətlə və yaradıcı tərzdə həll edilməsində, təlim-tərbiyə işinin üsullarına və məqsədlərinə səmərəli yollarla nail olmaqda təzahür edir.

Pedaqoji ustalıqın daha konkret zahiri göstərijiləri bunlardır: müəllimin işinin daha yüksək səviyyədə, keyfiyyətlə icra edilməsi, müəllimin məqsədə uyğun, Pedaqoji situasiyalara adekvat hərəkətləri, tələbələrin təlim-tərbiyəsinin və müstəqil işinin məqsədlərinə nail olmaq, onlarda müstəqil öyrənmək, bilik qazanmaq qabiliyyətlərinin inkişafı, tələbələrin müstəqil elmi tədqiqatlara cəlb edilməsi.

Daxili jəhətdən **Pedaqoji ustalıq** Pedaqoji vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin edən və fəaliyyətdə olan bilik, bacarıq və vərdişlər sistemidir. Bu mənada Pedaqoji ustalıq müəllimin şəxsiyyətinin, onun Pedaqoji fəaliyyətlə müstəqil, yaradıcı və ixtisaslı şəkildə məşğul olmaq imkanlarının ifadəsidir.

Pedaqoji ustalıqın daxili jəhətlərinə müəllimin bilik, bacarıq və vərdişləri professional əhəmiyyət kəsb edən keyfiyyətləri, Pedaqoji əməyə münasibəti, bu işə marağı və məhəbbəti, Pedaqoji və təşkilatçılıq qabiliyyətləri, temperamentin təzahürləri, psixi proseslərin xüsusiyyətləri, fəaliyyətə psixoloji baxımdan hazırlıq kimi keyfiyyətlər aiddir.

Tərbiyə, təlim və rəhbərlik müəllimin fəaliyyətində vəhdət halında çıxış etdiyi üçün Pedaqoji ustalıqın psixoloji əsası tələbələrin təlim-tərbiyə məsələlərini müvəffəqiyyətlə və yaradıcı tərzdə həll etmək üçün. Onların zehni fəaliyyətinin idarə olunması və müstəqil işlərinin təşkil edilməsi üçün zəruri olan bilik, bacarıq və vərdişlər sistemidir.

Müəllimin bilik, bacarıq və vərdişləri sistem təşkil edir və onun fərdi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq təzahür edir. Həm də bu asılılıq o qədər güclüdür ki, şəxsiyyətin keyfiyyətləri Pedaqoji ustalıqın səviyyəsini təyin edə bilər.

Pedaqoji ustalığa yalnız bu şərtlə nail olmaq mümkündür ki, müəllimin fəaliyyəti müsbət motivlərə əsaslanaraq marağ, məsuliyyət hissi və s. Xarakterin müstəqillik, mütəşəkkillik, əməksevərlik, müşahidəçilik, diqqətli-lik, hazırjavablılıq, təmkinlilik kimi jizgiləri böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Müəllimin müvəffəqiyyət qazanması üçün onda bu keyfiyyətlər olmalıdır: Pedaqoji təxəyyül, təfəkkür, takt, tələbkərlilik, həssaslıq. Özünə qarşı tənqidi münasibət.

Pedaqoji ustalıq təkcə bilik, bacarıq və vərdişlərin özünəməxmum ifadəsi olmayıb, həm də şəxsiyyətin bu peşəsinin tələblərinə müvafiq olaraq inkişaf etmiş psixoloji proseslərinin, psixoloji halların və şəxsiyyətin xassələrinin spesifik ifadəsidir.

Pedaqoji ustalığın mühüm tərkib hissəsi olan Pedaqoji texnika və Pedaqoji takt amillərini xüsusi qeyd etmək lazımdır. **Pedaqoji texnika** təlim-tərbiyə işində tətbiq edilən prinsiplərin, vasitələrin və metodların səmərəliliyini artıran qaydalar və priyomlar məcmuyudur.

Müəllimin nitq texnikası qüsursuz olmalıdır. Söhbət zamanı istifadə edilən səslərin güjünə və ujalığına görə geniş diarozonu ilə yanaşı, müəllimin diksiyası aydın, səs tembri xoş, nitqi ifadəli olmalıdır. Bir qayda olaraq, məşğələlər zamanı müəllim adi qaydakına nisbətən ujadan danışıq.

Müəllimin nitqi dəqiq, ifadəli və aydın olması ilə, şərhin sadəliyi ilə fərqləndirməlidir. Həddən artıq bərkdən danışmaq xasiyyəti tələbələrin diqqətini səfərbər etmələrinə mane olur, onlar kənar söhbət etməyə başlayırlar.

Sakit nitq daha işgüzar şərait yaradır, tələbələr müəllimə daha yaxşı qulaq asmağa məcbur edir. Bundan əlavə bu jür nitq ayrı-ayrı hallarda səs tonunu ujalmağa imkan verir. Nəticədə yaranan təzad tələbələrin diqqətini daha artıq cəlb edir. Bu jür nitq müxtəlif intonasiya tərzləri üçün zəngin imkanlar yaradır, bu isə nitqi daha da ifadəli edir.

Təlimdə tədris materialının məzmunu, təşkili və metodları, habelə müəllimin şəxsiyyəti tərbiyəvi təsir göstərir. Tərbiyəçi özünü elə aparmalıdır ki, onun hər bir hərəkəti tərbiyə etsin, o, daim həmin anda nəyi istəyib. Nəyi istəmədiyini bilməlidir.

Müəllimin **Pedaqoji taktı (nəzakəti)** tələbələrlə qarşılıqlı münasibətlərində onun hərəkətlərinin və əməllərinin məqsədəuyğunluğu deməkdir. Bu müəllimin auditoriyaya, ayrı-ayrı tələbələrə düzgün yanaşmasında, onların vəziyyətini nəzərə almaq bəjarığında, tələbkərlə özünü göstərir.

Pedaqoji takt üçün humanist, başqalarına qarşılıqsız olmaq, tələbələrlə münasibətdə ədalətli, nikbin, səmimi və diqqətli olmaq səjiyyəvidir.

Beləliklə, Pedaqoji ustalığı müəllimin öz fəaliyyətini yüksək səviyyədə həyata keçirməsinə, tələbələrin təlim-tərbiyə məqsədlərinə səmərəli yollarla nail olmağa imkan verən. Professional əhəmiyyətli keyfiyyətlərlə sıx əlaqədar olan bilik, bəjarıq və vərdişlər sisteminə əsaslanır.

Əgər müəllimin nəzəri biliklərə, zəruri bəjarıq və vərdişlərə. Pedaqoji texnikaya və takta yiyələnməsi ilə yanaşı, onun şüurunda Pedaqoji əmək ustalığının yetkin obrazına xas olan elementlər yaranırsa, bu halda müəllimin ustalaşması daha müvəffəqiyyətlə gedir.

Müəllimin özünü və özünün real fəaliyyətini nümunə hesab ediləcək şəxslə, onun fəaliyyəti ilə müqayisə etməsi. Onunla öz arasındakı oxşar və fərqli jəhətləri müəyyənləşdirməsi və öz fəaliyyətində lazımi düzəlişlər etməsi özünü təkmilləşdirmənin və Pedaqoji ustalığın formalaşmasının zəruri ilkin şərtlərindəndir.

Müəllimlər professional inkişafda Pedaqoji ustalığını tələblərinə müvafiq olaraq intellektual hisslərin, maraqların, tələbatın, motivlərin, bütövlükdə şəxsiyyətin formalaşmasının fəallaşması və inkişafı şərtlərini yaxşı bilməli və özlərinin konkret fəaliyyət növünə tətbiqən deyilən şərtləri nəzərə almalıdırlar.